

a tan magra subsistència en aquell moment de perill: «la hortaliga serà *borràgens*, chicoyes --- bledes, espinach, blets ---» (69) (veg. la resta en el *DAG.* s. v. *blet*). Per una i altra forma veiem, doncs, que terminava etimològicament en *-agen*, amb *-n* caduca en el singular; també l'*Art de Coc* de Robert de Nola (a la segona meitat del S. xv) ensenya com s'han de preparar els plats de «spinachs e bledes e *borratges*», i justament és en la traducció d'aquesta obra, a. 1525, on apareix un dels més antics testimonis castellans de *borraja*, mot que l'evolució fonètica denuncia com a vell catalanisme (veg. més dades en el *DCEC*, s. v.).

La forma amb *-tj* resulta de l'evolució fonètica moderna de *-j* en *-tj*. (*LleuresC*, p. 260), encara no complerta en la forma *borraja* que empraren Verdaguer, com a bon vigatà, i el gironí OPou: «*borrages*: borrago, buglossum» (a. 1575, p. 48a). És normal, doncs, també, que la *-j* primitiva sobrevisqui fins avui en el Pallars: *borràya* o *borràza* a Esterrí de Cardós (1934); *borraja* en terres valencianes (Cavanilles II, 326), del Migjorn crec. A l'extrem Nord conviuen les dues formes, en *-atja* i en *-aina*; i així la important *Botanique* de L. Conill ens aclareix des dels preliminars: «le lecteur sera surpris de ce que le nom cité ne soit pas tout à fait conforme à celui qui est en usage dans sa région: c'est ainsi que la *bourrache* se dénomme *borratxa* ou *borrayna*; le *tilleul*: *tília* ou *tell* ou *tey* --- j'ai indiqué le nom tel qu'il doit s'écrire selon les règles du vrai catalan». I en efecte he sentit totes dues formes més enllà de la frontera: *burâče* a Opol (1960) i *burâjina* entre les plantes medicinals que cullen a la vall cerdana d'Er (1959).

Aquesta variant amb antiga síncope és la que se sent a moltes valls muntanyenques: Marian Vayreda ens parla de la *borràina* de cingle, que creix per les canals i afraus de Sant Aniol d'Aguja: «la Corallí --- fresca i roja com una maduixa --- semblava una *borràina*, basada per la gelada del matí», *La Punyalada*, cap. 11, 4.ª ed., p. 62; els benasquos diuen resignadament *mintxarem borràines* (Ferraz, p. 33), *borràina* és la forma de les comarques de Tortosa, Maestrat, Plana i València, segons Ga. Girona (p. 84), i entremig, entre Ribagorça i Llitera, a Valldeu, hi ha quasi la mateixa forma, amb la consonant combinada en *borràny* (1956).

En els llenguatges veïns, a part del castellà, i els altres que ja vaig citar en aquell llibre, trobem *borràina* a Aragó, *bourràino* en gascó (Rohlfs, *Le Gc.* p. 108, § 395), *morraña* en el basc de l'Alta Navarra (Roncal, Zaraitze), amb terminació més alterada com a *morroin* en altres valls de dialecte alt i baix-navarès i *morruñ* a Sule (Mitxelena, *Fon. Hist. Vca.*, p. 268); Van Eys, *Dict.*, 278; Uhlenbeck, *Vgl. Lautl.*, 54, i cf. els seus corrigenda; port. *borràgem* (si bé J. J. Nunes, *RL* III, 268, i Leite a la nota, hi cerquen una falsa relació amb *berro* 'creixens'); segons el doble tractament acostumat de *-AGINEM*, en italià hi ha *borrana* més sovint que *borràgine*, Bertoldi, *ARom.* xv, 68); però és clar que el gr. modern *buránts* (*μυρράντσα*, Pernot, *KJRPb.* iv, 355) no pot sortir

de la forma italiana sinó d'una de semblant a la catalana, o a l'oc. *borrage* (d'on segurament fr. *bourrache*, per a la qual Littré assenyala una variant *bourrace* en el S. XIII).

La base llatinitzada *BORRAGO*, *-AGINIS*, hagué de ser ja força antiga jutjant per l'evolució fonètica ben regular de les formes de les diverses llengües romàniques, tot i que no en conegui més que documentació força moderna: abans de la donada ja d'Onofre Pou, a. 1575 (que en noms llatins de plantes sol partir de les dades de Lazare Baïff, c. 1540). Du C. només cita una forma *borraquia* de Carcassona, a. 1248.¹ Aquesta sembla confirmar l'etimologia aràbiga 'abū 'araq, que literalment és 'pare de la suor', però és sabut que 'Abū 'pare de ---' (vulgarment *Bu-*) s'usava també amb un valor merament personalitzador (com si diguéssim 'el de la suor, el sudorífer') (no és inversemblant que hi contribuís la influència del parònim *borraix*, àr. *burāq* (veg. *BORAX*), puix que aquest també tenia ús medicinal (d'altres etimologies, mal fundades, bastarà el que dic en el *DCEC*; quelcom més en E. Richter, *Wiener Sitzber.* CLVI, v, 18).

DERIV.: *Borraginàcia* o *borraginia*, derivat savi de la base baix-llatina. *Borrainera*, a Vinaròs.

¹ Tanmateix sembla que s'usava ja en el S. XIII, car en el lloc alfabètic que li corresponia entre *borit* i *bos*, el lèxic de *RMa.* devia voler posar-hi *borrago* i es limità a posar-hi «herba» i com a glossa «lingua tauri» (traduït a l'àrab per *lisân at-taur* [= 'llengua de bou o toro' o sigui 'buglossa'], p. 172. Segurament devien dubtar sobre la forma exacta del mot i, en espera d'aclarir-ho ho deixarien en blanc.

BORRATXA, 'botella de cuir per dur vi o beure'n a galet' i **BORRATXO** 'embriac', mots inseparables, i probablement aquest derivat d'aquell, per comparació de la persona plena de vi amb l'atuell botit i ple d'aqueixa beguda; mots d'origen incert, però que apareixen en català abans que enlloc, i com que aquell designà també, en les fonts més antigues, un recipient de vidre, és possible que sigui alteració de *morratxa* (per influència de *botella*), mot que prové de l'àr. vg. *murâssa* 'espècie de garrafeta per arruixar amb líquids', derivat del verb *rašš* 'arruixar'. □ 1.^a doc.: *borraxa*, 1379.

Un doc. rossellonès d'aquesta data porta «una *borraxa vitri*» (una *borratxa* de vidre, R. 292) segons l'*InvlLlCat.*, la rica col·lecció lexicogràfica inèdita de B. Alart que es conserva a Perpinyà; però en un altre doc. de la mateixa procedència de l'any 1380 ja es llegeix «*unam borràxiam de cuyr*» (R. 337). En català hi ha ja força documentació del S. xv, sobretot del nom del recipient o boteta, però ja hi apareix també per aquella època l'adjectiu *borratxo*, *-atxa*. En castellà no hi ha notícies encara de l'un ni de l'altre en el S. xiv; en el xv sí, però hi abunden menys, sobretot el nom de recipient, que en català. És, doncs, un prejudici amb ben poc fonament creure que en català siguin castellanismes, i els fets filològics més aviat